

Nr 89.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss ändring av bestämmelserna angående tilläggsavvittring i Västerbottens läns lappmark; given Stockholms slott den 14 januari 1927.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, inhämta riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 23 § i kungörelsen den 30 december 1916 (nr 603) angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.

GUSTAF.

Paul Hellström.

Förslag

till

kungörelse om ändrad lydelse av 23 § i kungörelsen den 30 december 1916 (nr 603) angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.

Härigenom förordnas, att 23 § i kungörelsen den 30 december 1916 angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

23 §.

Sedan fastighet undergått tilläggsavvittring, skola de fastigheten förut tillagda, under stadgandet i 1 § inbegripna områden, i den mån ej något av dem blivit utsett till odlingsområde för fastigheten eller jämlikt 12 § blivit därvid bibehållet, avträdas till kronan sålunda, att så mycket, som enligt den vid allmänna avvittringen gjorda uppskattning lämnar ungefär hälften av avkastningen från allt, som skall frångå fastigheten, avträdes tio år efter det laga kraft åkom utslaget angående tilläggsavvittringen och återstoden efter ytterligare fem år. Finner länsstyrelsen särskilda omständigheter för-
anleda, att tiden för avträdadet utsträcker utöver vad nyss nämnts, åligger det länsstyrelsen att med eget yttrande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t, som vill pröva, huruvida berörda tidsperioder må bestämmas, den första till högst femton år och den senare till högst tio år.

I utslag — — — hänseende.

Har område — — — tilläggsavvittringen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juni 1927. Innehavare av fastighet, som redan undergått tilläggsavvittring, vilken blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, må, där han, i anslutning till stadgandet i 23 § första stycket om utsträckt tid för områdes avträdande, förmenar, att den föreskrivna tiden för avträdande av de områden, som skola frångå fastigheten, bör förlängas, därom till länsstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning. Denna skall hava till länsstyrelsen inkommit senast före utgången av år 1928; och har länsstyrelsen att med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:ts prövning.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärenden LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Hellström, anmäler ärende rörande ändring i kungörelsen den 30 december 1916 (nr 603) angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark och anför därvid:

Genom nämnda kungörelse med däri genom kungörelserna nr 33/1919, nr 339/1921 och nr 99/1923 gjorda ändringar har meddelats bestämmelser rörande indragning i viss ordning till kronan av slätterängar, vilka vid den allmänna avvittring inom Västerbottens läns lappmark, som fastställts under år 1916 eller därefter, tills vidare tillagts hemmansägare eller nybyggare och vilka äro belägna utom hemmanets eller nybyggets egentliga ägoområde. Ifrågavarande bestämmelsers tillämpningsområde utgöres i stort sett av trakterna ovan odlingsgränsen i nämnda län.

Syftet med dessa bestämmelser har i huvudsak varit dels att inom förevarande trakter åvägbringa en mera rationell och med nuvarande utveckling mera överensstämmande jordbruksdrift än det därstädes i stor utsträckning tillämpade ströängsbruket, dels ock att i möjligaste mån undanröja det väsentliga hinder, som de i markerna talrikt kringspidda slätterängarna medföra för renskötseln, samt sålunda minska anledningarna till stridigheter mellan lapparna och den bofasta befolkningen.

Indragning av ängarna sker genom tilläggsavvittring, därvid ängarnas innehavare äro förpliktade att avträda ängarna mot ersättning, som utgår medelst bekostande från statens sida av odling å stamfastighetens vid allmänna avvittringen bestämda ägor eller å annan mark, som förenas med fastigheten. Undantagna från indragningen äro vissa ängar, i allmänhet sådana, som prövas vara av särskild betydelse för fastigheten. Förrättningen verkställles genom en avvittringsnämnd bestående av tre personer, som hava att upprätta förslag till odlingsområde, avsett att till avkastningen motsvara de ängar, som skola avstås, ävensom förslag till plan för odlingen. Länsstyrelsen har sedermera att genom utslag fastställa vilken odling, som skall av statsmedel bekostas för varje särskilt undersökt fastighet, jämte odlingsplan. Av odlingsersättningen äger hemmansägaren eller nybyggaren utbetkomma en femtedel, så snart länsstyrelsens utslag vunnit laga kraft och hemmansägaren eller nybyggaren hos länsstyrelsen anmäler sig ämna på-

börja odlingsarbetet, två femtedelar, då han med vederbörligt intyg styrker sig hava i enlighet med odlingsplanen fullgjort vad som enligt denna motsvarar halva kostnaden, samt återstående två femtedelar, då på enahanda sätt styrkes, att det föreskrivna blivit i sin helhet fullgjort. I fråga om tiden för ängarnas avträädande till kronan gäller, att så stor del av desamma, som enligt den vid allmänna avvitrningen gjorda uppskattning lämnar ungefär hälften av avkastningen från samtliga ängar, som skola frångå fastigheten, skall avträädas tio år efter det länsstyrelsens utslag vunnit laga kraft och återstoden efter ytterligare fem år.

Under hänvisning till vad kungörelsen sålunda innehåller om tiden för ängarnas avträädande till kronan och under erinran tillika, att kungörelsen icke lämnar möjlighet att medgiva anstånd med ängarnas avträädande har *länsstyrelsen i Västerbottens län* i skrivelse den 13 juli 1926 anført i huvudsak följande.

Enligt vad länsstyrelsen erfarit kunde i vissa fall förhållandena vara sådana, att vederbörande hemmansägare eller åbor icke under tiden före ängarnas avträädande vore i stånd att fullgöra det odlingsarbete, som de med bidrag av statsmedel hade att verkställa. Härigenom uppstode, när ingen eller endast ringa åker eller äng funnes å hemmanet, den situationen, att hemmanet efter ängarnas avträädande icke lämnade någon gröda eller endast obetydligt därav. Den belägenhet, vari hemmansinnehavaren därvid sattes, måste anses synnerligen olycklig, och särskilt stora vore i sådant fall vådorna för innehavaren av hemman av krononatur, då han på grund av de eftersatta odlingsskyldigheterna kunde förklaras förlustig åborätten till hemmanet.

Länsstyrelsen hölle därför före, att ett stadgande i syfte att efter framställning hos Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bereda möjlighet till utsträckt tid på till exempel högst tio år för dessa ängars avträädande till kronan vore av behovet påkallat.

För att belysa behövligheten av den av länsstyrelsen ifrågasatta ändringen i bestämmelserna har länsstyrelsen åberopat en förrättning å skattehemmanet $\frac{5}{64}$ mantal litt. Aa Slussfors nr 1 i Stensele socken jämte en till länsstyrelsen från vederbörande avvitringsnämnd ingiven anmälan avseende förhållandena vid sagda förrättning.

Med förmålan att för de ängar, som skulle indragas, utlagts tvenne odlingsområden om tillhopa 3.3662 hektar med en beräknad odlingskostnad av 2,865 kronor, anför *avvitringsnämnden* bland annat följande.

Odlingsområdena vore avsedda att odlas vart för sig, så att full likvid för varje område erhöles, då detsamma vore i sin helhet odlat. Den femtedel av odlingskostnaden, som fastighetsägaren vore berättigad erhålla i förskott, uppginge för det ena odlingsområdet till 218 kronor och för det andra till 355 kronor. För dessa förskott skulle hälften av arbetet utföras. Förutsättningen för att en person, som befunne sig i trånga ekonomiska omständigheter, skulle kunna gå i land med arbetet, syntes vara, att han själv eller med hjälp av familjens medlemmar utförde detsamma. Skulle däremot lejd arbetskraft anlitas, kunde med tämligen stor visshet förutsättas, att arbetena aldrig komme till utförande. Ströängarna skulle emellertid avstås oberoende av, huruvida odlingsarbetena komme till utförande eller ej.

Ägaren av förenämnda hemmanslott vore änka och hade flera minderåriga barn, av vilka intet vid tiden för förrättningens verkställande år 1925 eller under de närmaste tio åren därefter kunde väntas lämna modern mera verkamt stöd. Avvittringsnämnden hade erfarit, att hennes ekonomiska förhållanden vore sådana, att hennes utsikter att genomföra odlingsarbetena vore synnerligen små. För sitt och barnens uppehälle vore hon i stor utsträckning hänvisad till ängarnas avkastning, och ett avstående av dessa utan motsvarande ersättning skulle sannolikt äventyra familjens bestånd. I övrigt åberopades, att avvittringslantmätaren redan tidigare hos länsstyrelsen framhållit fördelen för hemmansägare och åbo, därest i tvivelaktiga fall något uppskov kunde erhållas med ströängars avträdande.

Över länsstyrelsens framställning har den 30 augusti 1926 infordrat utlåtande avgivits av lantmäteristyrelsen, som i ärendet hört överlantmätaren i Västerbottens län.

Överlantmätaren yttrar i huvudsak följande.

Med den primitiva ståndpunkt, på vilken jordbruket i övre lappmarken befunde sig, och med den så gott som totala brist på extra inkomstmöjligheter, som där rådde, torde det icke kunna undvikas, att vid en indragning, som utan undantag överginge samtliga fastigheter, fall kunde inträffa, då det i ersättning för indragna ströängar beslutade odlingsarbetet kunde mistänkas komma att försummas. Överlantmätaren hade själv vid besök i Tärna och övre Sorsele kunnat konstatera, hur fullständigt befolkningen allmänt vore i avsaknad av kontanta tillgångar och sålunda för utförande av förekommande arbeten helt hänvisad till egen arbetskraft. Odlingsarbetets möjliggörande vore sålunda beroende på att egen arbetskraft funnes. Ofta, ja merendels, vore det dåligt beställt med arbetskraften, beroende på befolkningens fullständiga okunnighet och ovana vid ordentligt jordbruksarbete. Det vore att hoppas, att under den relativt långa tiden före ängarnas avträdande nödig kunskap och intresse skulle kunna förvärfvas, så att åtminstone det huvudsakliga odlingsarbetet till denna tidpunkt kunde medhinnas. Men om, såsom i ovan omförmälda fall ävensom beträffande ett kronohemman Hällnäs nr 1 litt. Ac vore förhållandet, egen arbetskraft så gott som fullständigt saknades, måste åbon eller ägaren genom indragningen komma att lida stor förlust, då genom densamma fastighetens huvudsakliga fodertillgång avhändes den utan möjlighet att genom nyodling vinna beräknad ersättning.

Om fastigheten vore av krononatur, stannade det icke vid denna förlust, utan därtill komme risken att gå förlustig åborätten till hemmanet.

Det syntes överlantmätaren fördenskull önskvärt, att i lagbestämmelserna angående tilläggsavvittring kunde inrymmas ett medgivande för länsstyrelsen att, efter hänvändelse till Kungl. Maj:t för varje särskilt fall, i fastställelseutslaget meddela bestämmelse om, att med indragningen finge anstå viss tid, dock högst tio år, i vilket fall givetvis ej heller första utbetalningen finge göras förrän vid den tidpunkt, från vilken indragningens ikraftträdande komme att beräknas.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande anför *lantmäteristyrelsen* bland annat följande.

Det kunde synas som om den nu föreskrivna tiden för avträdandet borde vara fullt tillräcklig och att ett ytterligare uppskov med avträdandet skulle undanskjuta odlingsarbetets utförande till en oviss framtid och därigenom

äventyra syftet med tilläggsavvittringen. Gentemot farhågor av dylikt slag finge framhållas, dels att det här gällde en befolkning, som levde under säregna och ofta svåra förhållanden och som av många skäl hade jämförelsevis svårt att förändra det hävdvunna sättet för anskaffande av erforderliga existensmedel, dels att den föreslagna utsträckningen av tiden för avträädandet endast skulle ifrågakomma i sådana fall, där särskilda omständigheter påkallade ett undantag. Lantmäteristyrelsen ansåge därför förslaget vara väl motiverat och tillstyrkte, att bestämmelser av föreslagen innebörd infördes i 23 § i kungörelsen om tilläggsavvittring.

Med hänsyn till vad överlantmätaren anfört om tiden för första utbetalningen ansåge styrelsen, att någon ändring av gällande bestämmelser därom icke erfordrades. Även om förslaget uppskov med avträädandet beviljats, borde fastighetsägaren icke undanhållas första utbetalningen, om oförutsedda möjligheter att påbörja odlings- eller byggnadsarbetet yppade sig.

Enligt av styrelsen utarbetat utkast till författningsändring skulle Kungl. Maj:t hava att pröva, huruvida ytterligare anstånd med avträädandet borde beviljas, utan att därvid i författningen skulle fastställas viss maximitid, inom vilken avträädandet senast skulle äga rum.

Erinras må, att i det förslag rörande tilläggsavvittring, som förelades 1916 års riksdag (se prop. nr 166), upptages, att ängarna skulle avträädas till kronan inom tio år efter det länsstyrelsens utslag, innefattande fastställelse av odlingsplan för fastigheten, vunnit laga kraft. I motiveringen anföres härom, att de områden, som behövde uppodlas för att avkastningen av densamma skulle motsvara skörden från de avträädade ängarna, i allmänhet torde vara jämförelsevis små och att för odlingsarbetets utförande skulle, enligt vad som beräknats, behöva åtgå endast några få år. För att emellertid äga säkra garantier härutinnan föreslogs, att åborna skulle få behålla ängarna under tio år. Den sålunda utmäta övergångstiden syntes riksdagen väl knapp med hänsyn till förslagets innebörd av en fullständig, för befolkningen främmande omläggning av deras jordbruk. För att lätta övergången syntes det riksdagen, att ifrågavarande tidsperiod borde utsträckas till femton år samt indelas i två perioder på sätt som sedermera intogs i författningen rörande tilläggsavvittringen. Riksdagen påpekade vidare de olägenheter, som vore förbundna med att i förslaget bestämd tid ej föreskrivits för odlingsarbetenas utförande. Såsom dylika olägenheter framhålls, att ju längre det dröjde därmed ju mindre utsikter funnes med hänsyn till penningvärdets fall och stegrade omkostnader, att den för täckande av samma arbeten inestående ersättningen skulle förslå för sitt ändamål. Det syntes även vara oegentligt, att staten på förslaget sätt skulle vara förpliktad att under oinskränkt tid tillhandahålla medel för arbeten, genom vilkas utförande man önskade åvägabringa en snar utveckling av jordbruket i orten och därav följande välstånd. Det torde icke vara obilligt att fordra att, när staten bjöde den enskilde de förmåner, varom det här vore fråga, denne å sin sida i någon mån bidroge till vin-

nande av de mål, som åsyftades. Riksdagen ansåge därför, att under övervägande borde tagas, huruvida icke i författningen borde införas en bestämmelse, som vid visst äventyr ålade hemmansägare och åbor att inom bestämd tid, i anslutning till de för ängarnas avstående ifrågasatta tidsperioderna tio respektive fem år, fullgöra de i planen för odlingsområdes uppbrukande angivna arbeten, så att hälften därav skulle vara fullgjort inom vardera av sagda perioder. Riksdagens sistnämnda förslag upptogs visserligen icke i författningen, men förevarande uttalande må anföras såsom belysande för riksdagens uppfattning i ämnet.

Av vikt är, att icke sådana förändringar göras i bestämmelserna rörande tilläggsavvittring, att det ändamål, för vilket förfarandet tillkommit och för vars vinnande staten iklätt sig avsevärda ekonomiska uppoffringar, äventyras. Ett mera allmänt medgivande av uppskov med slätterängarnas avträdande skulle, såsom jämväl framgår av riksdagens nyssnämnda uttalande, djupgående rubba den plan, som lagts till grund vid bestämmelsernas tillkomst. Att i enstaka fall vissa svårigheter skulle kunna uppkomma för den enskilda vid bestämmelsernas tillämpning torde jämväl då kunnat förutses. Erinras må emellertid, att redan vid sagda tidpunkt vissa möjligheter förelågo att kunna motverka svårigheterna. Jag avser härvid de arrendeupplåtelse av kronan tillhöriga slätterängar, vilka inom de trakter, där tilläggsavvittring förekommer, kunna ske dels enligt 31 § i lagen den 1 juli 1898 (nr 66) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige och dels jämlikt kungörelsen den 3 juni 1915 (nr 169) angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Dylika arrendeupplåtelse, för vilka plägar betingas en jämförelsevis obetydlig avgift, förekomma för närvarande såväl till hemmansinnehavare som i stor utsträckning till innehavare av lägenheter. Vid oundgängligt behov synas de kunna tjäna att förmedla jämväl övergången till det nya jordbrukssystem, som tilläggsavvittringen avser att inleda. En viss olägenhet är dock förenad med dessa upplåtelse därutinnan, att även en ringa arrendeavgäld understundom kan kännas betungande för den enskilde i dessa trakter, där tillgången på kontanta medel är ringa.

Med hänsyn till sistnämnda omständighet och då särskilda förhållanden undantagsvis kunna påkalla, att i anslutning till förrättningen fastighet tillförsäkras rätt att använda till avträdande fastställda slätterängar något längre tid än enligt kungörelsen om tilläggsavvittring är medgivet, vill jag icke motsätta mig det i ärendet framkomna förslaget. Dylikt uppskov med ängarnas avträdande synes emellertid böra tillåtas för högst fem år utöver envar av de två särskilda tidsperioder, som enligt kungörelsen är föreskriven för ängarnas avträdande.

Bestämmelse härom synes kunna infogas i första stycket av 23 § i kungörelsen. Tillika bör genom en övergångsbestämmelse öppnas möjlighet

*Departements-
chefen.*

för innehavare av sådana fastigheter, vilka redan undergått tilläggsavvittring, att komma i åtnjutande av motsvarande förmån.

I likhet med lantmäteristyrelsen anser jag, att någon ändring i kungörelsens föreskrift rörande tiden för första utbetalningen av de odlingsbidrag, hemmansägarna eller nybyggarna skola erhålla av statsmedel, icke är erforderlig.

Departementschefen uppläser härefter ett i enlighet med av honom angivna grunder avfattat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 23 § i kungörelsen den 30 december 1916 (nr 603) angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark samt hemställen, att för inhämtande av riksdagens yttrande över förslaget proposition i ämnet måtte avlätas till riksdagen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Hugo Nordlander.